

УДК 658.15

ДОСТОЙНСТВА ТА НЕДОЛІКИ ВІДОБРАЖЕННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ю. Жежель

Севастопольського національного технічного університета

Анотація: у статті розглядаються особливості складання й прочитання Звіту про рух грошових коштів вітчизняними підприємствами, систематизуються основні види помилок, що виникають у даних звіту, пропонуються шляхи усунення помилок й удосконалювання даних звіту

Ключові слова: грошовий потік, формування грошових коштів, рух грошових коштів

I. Вступ Звіт про рух грошових коштів містить інформацію про надходження й вибуття коштів й їхніх еквівалентів підприємства у розрізі видів господарської діяльності й, як слідство, має виняткове значення для аналізу й управління рухом грошових коштів. З одного боку, ця звітна форма має всі властивості, щоб виділитися з інших: завершеність, комплексність, змістовність і т.п. з іншого боку, вона є тим елементом, що доповнює Баланс і Звіт про фінансові результати, надаючи їм цілісний інформаційний вид. Введення Звіту про рух грошових коштів до складу основної фінансової звітності вітчизняних підприємств в 2000 році стало черговим кроком на шляху переходу до «потокового підходу» у аналізі та управлінні підприємством.

На сьогоднішній день накопичена практика складання даної форми звітності свідчить про виникнення ряду складностей і різночитань і робить актуальними дослідження причин їхнього виникнення, пошук шляхів дозволу й можливостей удосконалювання методики складання й прочитання даного звіту.

II. Розкриття в наукових працях Концептуальні питання досліджень в області управління грошовими потоками досліджуються в роботах провідних українських учених – І. О. Бланка, О.Д.Василика, Г.О. Крамаренко, А.М.Поддєрьогіна, В.М.Опаріна та інших. Питання відбиття руху грошових коштів у фінансовій звітності підприємства є проблемою дискусійної й активно обговорюваної в роботах вітчизняних вчених (Ф.Бутинец, С.Голів, О.Лишиленко, Є.Мних, І.Пилипенко, В.Сопко й ін.) і в статтях спеціалізованих періодичних видань облікової тематики.

Інформація, що втримується у Звіті про рух грошових коштів, є необхідною по наступних причинах:

на її основі здійснюється аналіз можливостей підприємства залучати й використати кошти та їхні еквіваленти;

фінансова гнучкість, як показник здатності генерувати суб'єктом господарювання значні суми коштів для своєчасного реагування на несприятливі зміни в кон'юктурі ринку, прямо залежить від руху грошових коштів за кілька останніх періодів;

інформація про рух грошових коштів від господарської діяльності, більш об'єктивно відображає ефективність діяльності підприємства, чим показники чистого прибутку підприємства за звітний період;

порівняння грошових потоків від операційної, інвестиційної й фінансової діяльності дозволяє сформулювати думку про активність підприємства в тій або іншій сфері бізнесу, а також про правильність обраного основного напрямку господарської діяльності й ін.

III. Постановка завдання В основі складання звіту Про рух грошових коштів покладений принцип поділу й взаємозв'язку трьох основних видів діяльності підприємства, представлений на рисунку 1.

Для того, щоб вдало й правильно використати інформацію, що втримується у Звіті про рух грошових коштів, необхідно чітко представляти взаємозв'язок всіх форм звітності, що насамперед проявляється в розумінні того, як зміни по статтях однієї звітної форми впливають на зміни в іншій. Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої й неупередженої інформації про зміни, що відбулися в коштах підприємства і їхніх еквівалентів за звітний рік.

У Звіті про рух грошових коштів наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної й фінансової діяльності. Відповідно до п. 12 П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99р.№87, рух грошових коштів від операційної діяльності визначається шляхом коректування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподатковування на суми:

- зміни запасів, дебіторської й кредиторської заборгованості, пов'язаної з операційною діяльністю, протягом звітного періоду;
- наведені в негрошових статтях;
- наведені в статтях, які пов'язані з рухом грошових коштів у результаті інвестиційної й фінансової діяльності.

Рис. 1 Процес формування грошового потоку в результаті окремих видів діяльності підприємства

Згідно п.30 П(С)БО 4 рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається на основі змін у статтях розділу балансу «необоротні активи» і статті «Поточні фінансові інвестиції».

Пункт 44 П(З)БУ 4 вказує на те, що рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності визначається на основі змін у статтях Балансу по розділу «Власний капітал» і статтях, пов'язаних з фінансовою діяльністю, у розділах Балансу «Забезпечення майбутніх витрат і платежів», «Довгострокові зобов'язання» й «Поточні зобов'язання» («Короткострокові кредити банків», і «Поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях», «Поточні зобов'язання по розрахунках з учасниками» й ін.)

Результати Беручи до уваги принципи, викладені вище, можна відобразити схематично процес формування звіту про рух грошових коштів (рисунок 2).

Рис. 2 - Формування звіту про рух грошових коштів

У даній схемі знак «+» або «+-» біля величини зміни показника вказує, що його збільшення у звітному періоді приводить до зростання грошового потоку, у той же час знак «-+» - навпаки демонструє зменшення грошового потоку при збільшенні показника протягом періоду.

Спостерігається тенденція: грошовий потік від інвестиційної діяльності збільшується винятково за рахунок зменшення показників, які впливають на його зміну; із грошовим потіком від фінансової діяльності протилежна ситуація - його ріст обумовлений збільшенням показників, які на нього впливають.

Це порозумівається досить просто. Рахунок обліку коштів й їхніх еквівалентів (30 «Каса», 31 «Рахунок у банках», 33 «Інші кошти» й 351 «Еквіваленти коштів») є активними, так само як і рахунки, зміна яких пов'язана з інвестиційною діяльністю (14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 35 «Поточні фінансові інвестиції», «Основні кошти» й ін.). У випадку їхньої кореспонденції зміни відбуваються усередині активу Балансу, тому для збереження рівності активу й пасиву збільшення залишку по одному рахунку автоматично приводить до зменшення залишку по кореспондуючому рахунку.

Крім того, рахунки, зміна по яких пов'язане з фінансовою діяльністю (40 «Статутний капітал», 60 «Короткострокові позички», 61 «Поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях» і т.п.), є пасивними. Відповідно спостерігається зворотна ситуація: зміни відбуваються як в активі, так і в пасиві балансу, тому для збереження рівності активу й пасиву збільшення залишку по активних рахунках коштів автоматично приводить до росту залишку коштів на кореспондуючих пасивних рахунках.

Оскільки залишки по всіх рахунках бухгалтерського обліку класів 1-6 по завершенні звітнього періоду попадають у Баланс, у той час як обороти по рахунках класів 7 й 9 - у Звіт про фінансові результати, мабуть, що дані, що втримуються у Звіті про рух грошових коштів, які також формуються на основі бухгалтерських рахунків, повинні бути порівнянні з інформацією цих звітних форм.

Варто вказати на два важливі висновки, які випливають із представленої інформації:

- існують статті Звіту про рух грошових коштів, які проблематично (а іноді й взагалі неможливо) заповнити лише виходячи з даних Балансу й Звіту про фінансові результати. Такі
- витрати на сплату відсотків (стор.060);
- сплачені відсотки (стор.130);
- реалізація майнових комплексів (стор.200);
- придбання майнових комплексів (стор.260) і ін.
- багато статей Звіту про рух грошових коштів (сплачені податки на прибуток, рух грошових коштів від надзвичайних подій й ін.) можуть мати відношення до декількох видів діяльності, тому важливим представляється виділення з операцій, пов'язаних з рухом грошових коштів, тих сум, які ототожнюються з конкретним видом діяльності, і правильне рознесення їх по статтях Звіту.
- Види помилок, які можуть виникнути при формуванні Звіту про рух грошових коштів, приклади й основні причини таких помилок, а також наслідки, і методи попередження недопущення конкретних категорій помилок представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Причинно-слідчий зв'язок виникнення помилок при формуванні звіту про рух грошових коштів

Помилки	Приклад	Причина	Наслідок	Попередження
Помилкове включення у Звіт про рух грошових коштів негрошових операцій	Віднесення балансової вартості основного кошту, отриманого унаслідок фінансової оренди, до складу грошових потоків від інвестиційної діяльності	Вага і трудомісткість виділення сум збільшення (зменшення) яких відбулося внаслідок негрошових операцій	Завищення сум по конкретних статтях Звіту, у які включені суми по негрошових операціях - невиправданий структурний зсув у бік того чи іншого виду діяльності	Використання закордонного досвіду складання Звіту зокрема за допомогою допоміжної (робочої) таблиці, у якій аналізуються операції, здійснені підприємством протягом звітнього періоду в розрізі видів діяльності, і виділяються негрошові операції, що не повинні попадати в Звіт про рух коштів. Використання для заповнення Звіту аналітичних даних по відповідним рахунках, що містяться в журналах, відомостях і Головній книзі
2 Неправильна ідентифікація потоку коштів по видах діяльності	Віднесення вартості власних акцій, викуплених в акціонерів, у статтю «Інші платежі» у розрізі інвестиційної діяльності; правильним є віднесення даних витрат коштів у статтю «Інші платежі» у розділі фінансової діяльності	Відсутність чіткого представлення про приналежність тієї чи іншої операції до конкретного виду діяльності, що зв'язано з трудомісткістю одержання необхідної інформації, недоліками вітчизняного законодавства	Завищення (заниження) показників чистого руху коштів від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності – погрішності при аналізі процентного співвідношення грошових потоків від різних видів господарської діяльності	
3 Неправильна ідентифікація потоку коштів по статтях розділів звіту про рух коштів	Віднесення відсотків, сплачених за отриманий кредит звітнього періоду, у статтю «Збиток (прибуток) від неопераційної діяльності в розділі операційної діяльності. Правильне - віднесення в статтю «Витрати на сплату відсотків»	Формування Звіту про рух коштів винятково на основі даних, що містяться в інших звітних формах	Завищення (заниження) статей Звіту про рух коштів по конкретному виду діяльності – перекручування даних аналізу впливу факторів на зміну чистого руху коштів	

IV. Висновки Беручи до уваги викладене вище, доцільно відзначити, що у процесі формування Звіту про рух грошових коштів можуть траплятися помилки, які можна згрупувати в п'ять основних категорій:

- помилкове включення у Звіт про рух грошових коштів операцій: бартерні операції, надходження основних коштів на умовах фінансового лізингу, перетворення зобов'язань на власний капітал, придбання активів безпосередньо за рахунок позички банку (без надходження суми позички на рахунок підприємства), обмін власних акцій на акції іншого підприємства, дооценка (уцінка) основних коштів, виплата дивідендів

або погашення зобов'язань по фінансовій оренді, здійснювані виробничими запасами, продукцією, товарами, зміни в залишку активів (крім коштів й їхніх еквівалентів) внаслідок виправлення помилок минулих років й ін.;

– неправильна ідентифікація потоку коштів по видах діяльності (помилка у віднесенні господарської операції до складу операційної, інвестиційної або фінансової діяльності);

– неправильна ідентифікація потоку коштів по статтях розділом Звіту про рух грошових коштів (правильне віднесення господарської операції до складу того або іншого виду діяльності, однак помилка надалі при визначенні статті, у яку попадає ця торба коштів);

– погіршеності, які виникають внаслідок помилок, допущених раніше в бухгалтерському обліку (неправильно сформована стаття Звіту про рух грошових коштів «Вплив змін валютних курсів на залишок коштів» внаслідок неправильного визначення доходів (втрат) від неопераційних й операційних курсових різниць і т.п.);

– арифметичні помилки при розрахунках.

Дозвіл відзначених проблем, що виникають при складанні звіту про формування й рух грошових потоків, буде сприяти підвищенню якості аналізу й керування вітчизняними підприємствами й ляже в основу розробки нових, більше перспективних оціночних показників діяльності підприємства.

-
1. Положение о ведении кассовых операций в национальной валюте Украины: Утв. постановлением правления НБУ от 15.12.2004г. №637// Бух. Учет и аудит.2004. - №9. -С.23.
 2. Положение (стандарт) бухгалтерского учета 4 «Отчет о движении денежных средств» Утв. Мин.-вом финансов Украины от 31.03.1999 № 87 // Бизнес.Бухгалтерия. – 2006. -№6.- С.1-20.
 3. Костюк А. Анализ финансовой отчетности предприятия// Баланс.– 2005. - №12.- С.28-32.
 4. Бланк И.А. Управление денежными потоками/ И.А.Бланк – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002.- 73бс.

Ulya Zhezhel

Sevastopol State Technical University

The summary: mechanisms of formation and interaction of monetary streams of the enterprise are considered, the model of an estimation of their interrelation and influence against each other is offered

Key words: cash flow, cash flow forming